

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1-7 : Ελευθερία ιδεών :

ελευθερία σκέψης – έκφρασης – γνώμης
έννοια της ιδέας – έννοια του ανθρώπινου
δικαιώματος – ανθρώπινη αξία-ανθρώπινη
αξιοπρέπεια, ελευθερία –ισότητα
Το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξίας
αλληλεγγύη – ανταγωνισμός – άμιλλα.

8-14 Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας

Δομή – ο όρος πνευματική ιδιοκτησία
Δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας
Ηθικό και περιουσιακό δικαίωμα – διάρκεια τους

14-25 Σημασία της πνευματικής ιδιοκτησίας

Φυσικό δίκαιο και προστασία του δημιουργού
Το έργο. (αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας
χαρακτηριστικά του έργου – κατηγορίες έργου
ο δημιουργός (υποκείμενο της πνευματικής
ιδιοκτησίας, συλλογικά έργα –οπτικοακουστικά
έργα, ψευδώνυμα έργα.

26-39 Συνταγματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας

εθνική νομοθεσία

διεθνείς συμβάσεις – κοινοτική οδηγία –οργανισμοί
νόμος 2121/1993 – Δομή του.

40-48 Ιστορία της πνευματικής ιδιοκτησίας

Από την αρχαιότητα στις μέρες μας όπως καθορίζεται
το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας
ελληνική νομοθεσία

48-50 Πνευματική ιδιοκτησία και αστικό δίκαιο

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρόλογος

Το σύγχρονο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας αντλεί την δικαιοπολιτική δικαιολόγηση του καθώς και τη νομιμοποίησή του από 4 αλληλοεξαρτώμενους άξονες :

τη δικαιοσύνη,

την οικονομική ωφέλεια,

την αποτελεσματική κατανομή των πόρων,

την σκοπιμότητα.

Αυτοδύναμα κανένας άξονας δεν είναι ικανός να εξηγήσει αυτοδύναμα την πολιτιστική, οικονομική και κοινωνική ratio του συστήματος προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας τα δικαιώματα του δημιουργού επί του διανοητικού προϊόντος του, του έργου του, στηρίζεται ήδη στο φυσικό δίκαιο. Το έργο αποδίδει την προσωπικότητα του δημιουργού. Φύση και δημιουργός. Στοιχεία αλληλένδετα.

Η μοναδικότητα της προσωπικότητας εκάστου ανθρώπου τον καθιστά το τελειότερο πλάσμα της φύσεως, της ανθρώπινης δημιουργίας του Δημιουργού Θεού.

Με το έργο που χαράσσει ο κάθε άνθρωπος την ατομικότητα του στηριζόμενος στις ιδέες, στην ελευθερία σκέψης, δράσεις που το καθιστούν ΟΝΤΟΤΗΤΑ – ΕΛΕΥΘΕΡΟ

ΑΤΟΜΟ – και τείνει στον πραγματικό σκοπό της ύπαρξής του: την ηθική τελείωση. Κάθε προσβολή του έργου του είναι προσβολή και της αξίας του, της προσωπικότητάς του, είναι ύβρις (καταπάτηση της ηθικής τάξης) ως αποκατάσταση της ηθικής τάξης καταφεύγει στο δίκαιο (θεία νέμεση – απονομή δικαιοσύνης) δημιουργώντας αρχικά το εθιμικό πλαίσιο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και τελικά το νομικό πλαίσιο που τον διατηρεί στο να παραμένει ξεχωριστό πλάσμα ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ.

Κατά παράδοση τα ελληνικά συντάγματα προστατεύουν την ελευθερία έκφρασης και διάδοσης των ιδεών. Ελευθερία των ιδεών σημαίνει κατ' αρχήν ελευθερία δημιουργίας παραγωγής και ύπαρξης των ιδεών – ελευθερία συνείδησης (πεποιθήσεων στοχασμών- σκέψης).

Άρθρο 2 του Συντάγματος.

Ο σεβασμός και προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας.

Άρθρο 25 του Συντάγματος:

1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα

τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ (των) ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν.

2. Η αναγνώριση και προστασία των θεμελιωδών και τα απαραγράπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται.

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία σκέψης ως πνευματικής διεργασίας για την επεξεργασία των ιδεών. Οι ιδέες είναι ελεύθερες. Ο λόγος αποτελεί την κυριότερη μορφή έκφρασης των ιδεών ως «ιδέα» με την ευρύτερη έννοια μπορεί να χαρακτηριστεί οποιαδήποτε αναφορά του ανθρώπινου πνεύματος και τυγχάνει έτσι συνταγματικής προστασίας.

Η ιδέα αποτελεί πραγματικό δημιούργημα.

Αποτελεί την κύρια έκφραση πνευματικής ζωής την οποία μόνο ο άνθρωπος απολαμβάνει.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης είναι ότι μόνο ο άνθρωπος παράγει και αντιλαμβάνεται τις ιδέες όντας κοινωνός της πνευματικής ζωής.

Η προστασία της ελευθερίας ιδεών και γνώμης που απορρέει απ' αυτές αποτελεί προστασία της ίδιας της ανθρώπινης αξίας. Η ιδέα και γνώμη αποτελεί στοιχείο της πραγματικής υπόστασης του ανθρώπου.

Η προσβολή τους συνιστά προσβολή της ανθρώπινης αξίας. Η ελευθερία τους ανήκει στα δικαιώματα πνευματικής υπόστασης που προστατεύουν αυτή την ανθρώπινη αξία.

Δικαίωμα είναι η εξουσία που το δίκαιο απονέμει σε ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο για να προβαίνει σε πράξη ή παράλειψη ή να απαιτεί πράξη ή παράλειψη από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και κυρίως από το Κράτος με σκοπό την ικανοποίηση ορισμένου (εννόμου) συμφέροντος του. Η καταγωγή επηρεάζει και την εσωτερική διάσταση της προστασίας δικαιώματος αυτού (τις ρυθμίσεις που γίνονται στο εσωτερικό δίκαιο) και είναι συνυφασμένη με την κοινωνική – πολιτική - πολιτειακή και δικαϊκή διάσταση του δικαιώματος.

Είναι το δικαίωμα αυτό πάντα ανάλογο με τους πολιτικούς, κοινωνικούς, φιλοσοφικούς παράγοντες που επηρέασαν την υιοθέτηση και έκφρασή του.

Η εφαρμογή του παρουσιάζει (ιστορικά) διακυμάνσεις γιατί ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου ποικίλλει σε κάθε περίοδο και

οι διεκδικήσεις που προβάλλουν από την καταπάτηση του εξαρτώνται εν πολλοίς και από την παιδεία που έχει ο άνθρωπος.

Όπως όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελεί ιστορικό στοιχείο της διαλεκτικής σχέσης του ατόμου προς το Κράτος. Γιατί ο άνθρωπος ως δυσιπόστατο ον έχει εκτός της υλικής και πνευματικής ζωή.

Παράλληλα η ελεύθερη έκφραση και διάδοση των ιδεών και ακολούθως των πνευματικών προϊόντων τους αποτελεί βασική αρχή του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Μόνο σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα ο άνθρωπος μπορεί να παράγει πνευματικά έργα ανάλογα των ιδεών που διακινούνται ελεύθερα.

Η ελευθερία συνείδησης αποτελεί την κύρια μορφή πνευματικής ελευθερίας και δράσης. Τότε τα συνταγματικά δικαιώματα συνδέονται αντικειμενικά με το πολίτευμα. Το δημοκρατικό πολίτευμα επιτρέπει και την αντίθετη άποψη άρα σ' αυτό έχουμε και ελεύθερο ανταγωνισμό ιδεών και πνευματικό δημιουργήματα. Η επικράτηση των ιδεών και ως εκ τούτου η παραδοχή ή απόρριψη πνευματικών δημιουργημάτων είναι αποτέλεσμα ελεύθερης διαδικασίας και όχι επιβολής.

Οι ιδέες είναι ένα ενιαίο σύνολο με τη σκέψη, τη συνείδηση για τον ανθρώπινο λόγο.

Η ελευθερία της έκφρασης είναι αναγκαία συνέπεια της ελευθερίας της σκέψης.

Ο ανθρώπινος λόγος είναι το κύριο μέσο εξωτερίκευσης των ιδεών αυτών.

Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1:

Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου το στοχασμό του τηρώντας τους νόμους του Κράτους. Το άρθρο αυτό παρέχει απόλυτη προστασία της ελευθερίας της γνώμης.

Η ελευθερία αυτή προστατεύεται τόσο από την κρατική όσο και από την ιδιωτική εξουσία.

Φορείς του δικαιώματος είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα Έλληνες, αλλοδαποί και ανιθαγενείς, καθώς και τα νομικά πρόσωπα. Για ορισμένα μάλιστα από αυτά (πολιτικά κόμματα, συνδικαλιστικές οργανώσεις), η συνταγματική αυτή προστασία έχει ιδιαίτερη βαρύτητα.

Η ελευθερία των ιδεών ως προστατευτικό δικαίωμα στρέφεται προς το κράτος για τη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων για την προστασία από επιθετικές ενέργειες των συνανθρώπων. Η επιφύλαξη «τηρώντας τους νόμους του κράτους», δεν αναφέρεται στην εισαγωγή περιορισμών (δηλαδή συρρικνώσεων

του γενικού περιεχομένου της ελευθερίας της έκφρασης) στο πεδίο της γενικής κυριαρχικής σχέσης κράτους - πολιτών.

Όσον αφορά την πνευματική υπόσταση του ανθρώπου είναι κυρίως συλλογική, η σκέψη που τον διακρίνει από άλλες οντότητες, αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο της ανθρώπινης φύσης και ταυτόχρονα συνταγματικό αγαθό, προστατευόμενο στα πλαίσια της ανθρώπινης αξίας.

Η ανθρώπινη αξία, ως έννοια γένους ταυτίζεται με τον άνθρωπο: (Είναι το σύνολο των γενικών, υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους).

Ότι είναι άνθρωπος στην πραγματικότητα, είναι ανθρώπινη αξία κατά το δίκαιο.

Άνθρωπος και ανθρώπινη ταυτότητα - αξία συνιστούν πραγματική - δικαϊκή ταυτότητα. Κάθε άνθρωπος είναι φορέας ανθρώπινης αξίας.

Ο όρος ανθρώπινη αξία ως νομική έννοια περιλαμβάνει ότι υπάρχει στην ανθρώπινη φύση που είναι τρισδιάστατη: σωματική, πνευματική, κοινωνική.

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια αναφέρεται στην κοινωνική διάσταση της ανθρώπινης φύσης.

Προσωπικότητα, είναι ο ειδικός συνδυασμός των γενικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του

ανθρώπινου γένους σε συγκεκριμένο άτομο. Η ανθρώπινη αξία οριοθετεί την προσωπικότητα δίνοντας της ουσιαστικό περιεχόμενο και αποτελεί το μητρικό δικαίωμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ελευθερία και ισότητα αποτελούν τους συνταγματικούς προσδιορισμούς της ανθρώπινης αξίας.

Ανθρώπινη αξία έχει κάθε άνθρωπος γι' αυτό και απολαμβάνει από το Σύνταγμα ελευθερία και ισότητα.

Άρθρο 4 παρ. 1 και 2

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Άρθρο 5 παρ. 2.

Όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων.

Η στέρηση της ελευθερίας του ανθρώπου αποτελεί βαρύτατη προσβολή της ανθρώπινης αξίας.

Η εξουσία του ανθρώπου στο άτομο του αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της ανθρώπινης αξίας.

Άρθρο 5 παρ. 1.

Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

Η ανθρώπινη αξία είναι το ύψιστο αγαθό και κατευθυντήρια αρχή του κοινωνικού ανθρωπισμού που αποσκοπεί στην προαγωγή του ανθρώπου η οποία είναι δυνατή μόνο με τη δημιουργική δύναμη, έμφυτη της ανθρώπινης φύσης.

Η πνευματική του εξέλιξη στηρίζεται και στην εξασφάλιση υλικών παροχών. Σε αυτές τις παροχές αντιστοιχούν τα κοινωνικά δικαιώματα, απαραίτητα για την πνευματική ανάπτυξη.

Ο κοινωνικός ανθρωπισμός πιστεύει ότι η ηθική ανάπτυξη του ανθρώπου στηρίζεται στην εξασφάλιση των απαραίτητων υλικών προϋποθέσεων.

Στον νόμο η ανθρώπινη αξία αποτελεί τη βάση. Απ' αυτή αναπτύσσονται όλοι οι κανόνες δικαίου.

Σε αυτή βασίστηκε η ενοποίηση της έννομης τάξης.

Στη διαμάχη δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου υπάρχει η βάση του ιδεολογικού πολιτικού αγώνα ατομισμού και ετατισμού.

(Ανδ. Δημητρόπουλου: Συνταγματικά δικαιώματα).

Το προσωπικό συμφέρον οφείλει κατά το Σύνταγμα να αποτελεί βασική επιδίωξη του σύγχρονου δημοκρατικού κράτους. Παράλληλα όμως ιδιωτική δραστηριότητα στον κοινωνικό ή τον πολιτικό και οικονομικό χώρο δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται πέρα από τους σκοπούς που θέτει το Σύνταγμα.

Ο συνδυασμός κοινού και προσωπικών συμφερόντων αποτελεί βασική αρχή της νέας ελληνικής συνταγματικής τάξης.

Άρθρο 25: Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου από την πολιτεία αποβλέπει στην πραγματοποίηση της κοινωνικής προόδου.

Άρθρο 106:

Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

Πάνω στη βάση του κοινωνικού ανθρωπισμού αλληλεγγύη και ανταγωνισμός δεν είναι σύνθετα.

Η ανθρώπινη αξία θέτει τα όρια στο σχήμα αλληλεγγύη - ανταγωνισμός - άμιλλα (επιβάλλονται σε έναν ανταγωνισμό αλληλέγγυο αλλά και μια αλληλεγγύη ανταγωνιστική). (Η θεωρητική αντίδραση κατά του ατομικισμού στράφηκε βασικά προς την αρχή της αλληλεγγύης της οποίας οι ρίζες βρίσκονται στη χριστιανική διδασκαλία).

Η αρχή της άμιλλας στον κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό χώρο απελευθερώνει την ανθρώπινη δύναμη αποφεύγοντας κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξίας.

Η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας συνδέεται με δύο συνταγματικές υποχρεώσεις: του πολίτη να σέβεται το κράτος και του κράτους να σέβεται και να προστατεύει την ανθρώπινη αξία και αποτελεί καταστατική αρχή της νέας ελληνικής έννομης τάξης. (Άρθρο 4 παρ. 1 και 2, 5 παρ. 2 και 1, 7 παρ. δύο, άρθρο 25 παρ. 9 έως 4, 106 παρ. 2).

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Μεγάλες επικοινωνιακές , πολιτιστικές και οικονομικές αλλαγές σηματοδοτεί η μετάβαση από τη βιομηχανική κοινωνία στην κοινωνία των πληροφοριών και της επικοινωνίας. Η αξία και οικονομική σημασία των άυλων αγαθών και των πληροφοριών έχει πολλαπλασιασθεί σε μια κοινωνία όπου η οικονομία έχει διεθνοποιηθεί, στηριζόμενη σε μια παγκόσμια ψηφιακή υποδομή. Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας και το δίκαιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων συνθέτουν πλέον την magna charta της κοινωνίας των πληροφοριών. Οι εξελίξεις έχουν οδηγήσει στη λειτουργική μεταβολή της αλλά και στην αναβάθμιση της.

Το σύγχρονο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι ήδη ιδιόμορφος κλάδος με δυναμική εξέλιξη.

Έχει αποκτήσει ξεχωριστή σημασία και γνωρίζει εξαιρετική άνθηση και νομοθετική εξέλιξη σε εθνικό, κοινοτικό και διεθνές πλαίσιο.

Αποτελεί πια ένα συνδετικό κρίκο μεταξύ δικαίου και τεχνολογίας ενώ διασπά τα ξεπερασμένα όρια μεταξύ αστικού, εμπορικού και οικονομικού δικαίου.

Η παραδοσιακή αντίληψη που θεωρεί ότι η τεχνική είναι μητέρα του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας και όχι αντικείμενο της αντιστρέφεται.

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύει πλέον εν μέρει την τεχνολογία και έτσι γίνεται όργανο άσκησης πολιτιστικής αλλά και βιομηχανικής πολιτικής. Είναι ένα ευαίσθητο νομικό σύστημα που κινείται μεταξύ τριών αξόνων: (1): Το δικαίωμα του δημιουργού στο έργο του, (2): Οι δυνατότητες προστασίας της επιχείρησης η οποία τα εκμεταλλεύεται στην αγορά, (3): Η ανάγκη της ολότητας να έχει πρόσβαση στο έργο.

Τείνει να γίνει (το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας) ρυθμιστικός παράγοντας του εμπορίου πολιτιστικών αγαθών, ως μέσο απόσβεσης της «πολιτιστικής βιομηχανίας» και μέσο διανομής των κερδών από τη μαζική ή μεμονωμένη εκμετάλλευση των έργων στους δημιουργούς.

Ως ιδιαίτερος και αυτόνομος πλέον κλάδος του δικαίου αποτελεί ένα πεδίο όπου τέμνεται η νομική επιστήμη με τις καλές τέχνες, ενώ συνιστά συνδεδετικό ιστό μεταξύ δικαίου, τεχνικής και επικοινωνίας.

Ανήκει δε από συστηματική άποψη στο δίκαιο των άυλων αγαθών η της διανοητικής ιδιοκτησίας (intellectual property) μαζί με το δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

Ο όρος πνευματική ιδιοκτησία υποδηλώνει τον κλάδο του ιδιωτικού δικαίου που ρυθμίζει την προστασία του δημιουργού

αλλά κυρίως τα δικαιώματα που η έννομη τάξη αναγνωρίζει στο δημιουργό πάνω στο έργο του. Ο όρος δικαίωμα του δημιουργού δεν έχει επικρατήσει ούτε στη θεωρία ούτε στη δικαστηριακή πρακτική, παρά μόνο έχει αρχίσει να χρησιμοποιείται στην κοινοτική ορολογία (οδηγία 2001/29).

Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας είναι όπως και η κυριότητα, το δικαίωμα επί της προσωπικότητας, η ευρεσιτεχνία ή το σήμα, απόλυτα το αποκλειστικό δικαίωμα που παρέχει στο δικαιούχο περιεκτικές αρνητικές και θετικές εξουσίες.

Με τις αρνητικές εξουσίες των δημιουργών μπορεί να αποκλείσει κάθε τρίτο ο οποίος «εισβάλλει» στο πεδίο προστασίας του δικαιώματος και συνεπώς το προσβάλλει.

Με τις θετικές ορίζει πότε, για πόσο χρονικό διάστημα και με ποιο τρόπο θα εκμεταλλευθεί ο ίδιος ή τρίτοι με την άδεια του ορισμένες ή όλες τις περιουσιακές του εξουσίες. Υπό την έννοια αυτή το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας όπως και άλλα άλλα αγαθά είναι ένα μονοπωλιακό δικαίωμα σε ένα πνευματικό δημιούργημα με το οποίο ένα αγαθό αποχωρίζεται από την κατάσταση του κοινόχρηστου «αντικειμένου» και απονέμεται προς αποκλειστική κάρπωση σε ένα πρόσωπο (φορέα δικαιώματος). Η απόλυτη και αποκλειστική αυτή νομική θέση που του απονέμει το δίκαιο διευκολύνει μεταξύ των άλλων την

οικονομική του εκμετάλλευση στην αγορά από την οποία ο δημιουργός αποκομίζει άμεσα ή έμμεσα την αμοιβή του¹.

Είναι αληθές ότι υπάρχει πάντοτε μια πηγή από την οποία δανείζεται κάποιος την ιδέα την οποία αναπτύσσει.

Έτσι περί δημιουργίας και απόλυτου πρωτοτυπίας των έργων του ανθρώπινου νου δεν πρέπει κυριολεκτικά να γίνεται λόγος. Ο τρόπος όμως με τον οποίο αντιλαμβάνεται κάποιος την ιδέα αυτή και με τον οποίο την διατυπώνει οφειλόμενος εις την ατομικότητα του γράφοντος, αποτελεί την πρωτοτυπία του.

Η ιδέα μπορεί να ανήκει σε όλο τον κόσμο, αλλά ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται, ο τύπος στον οποίο διαφαίνεται η έμπνευση και το αίσθημα του δημιουργού ανήκουν αποκλειστικά σ' αυτόν και αυτά ακριβώς προστατεύονται.

Ο νόμος 2121/1993 στο άρθρο 1 προβλέπει ρητά ότι πνευματική ιδιοκτησία περιλαμβάνει δύο επί μέρους δικαιώματα, το ηθικό και περιουσιακό δικαίωμα.

Το ηθικό έχει προσωπικό χαρακτήρα και αποσκοπεί στην προστασία του προσωπικού δεσμού του δημιουργού με το έργο του ενώ το περιουσιακό έχει οικονομική αξία και είναι δεκτικό εκμετάλλευσης.

¹ Θ. Μαρίνου: Πνευματική ιδιοκτησία.

Τα δικαιώματα αυτά χαρακτηρίζονται από τον νόμο ως αποκλειστικά και απόλυτα και περιλαμβάνουν τις εξουσίες που απαριθμούνται ενδεικτικά στα άρθρα 3 και 4 του νέου νόμου.

Είναι δε στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Πολλές φορές το ηθικό δικαίωμα εξυπηρετεί οικονομικά συμφέροντα, ή αντίστροφα το περιουσιακό δικαίωμα συντελεί στην ικανοποίηση ηθικών συμφερόντων του δημιουργού, παράλληλα όμως υπόκεινται σε χωριστή ρύθμιση.

Ενώ δηλαδή έχουν ορισμένα κοινά εννοιολογικά γνωρίσματα (έχουν απεριόριστο, απόλυτο και αποκλειστικό χαρακτήρα), παράλληλα είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους για το καθένα απ' αυτά μπορεί να έχει διαφορετικό φορέα, αφού το περιουσιακό δικαίωμα μεταβιβάζεται με πράξη εν ζωή ή αιτία θανάτου, ενώ το ηθικό δικαίωμα είναι αμεταβίβαστο μεταξύ ζώντων και μόνο μετά το θάνατο του δημιουργού περιέρχεται στους κληρονόμους του (άρθρο 12 Ν. 2121/1993).

Τα δύο δικαιώματα διαρκούν όλη τη ζωή του δημιουργού και 70 χρόνια μετά το θάνατο του, ενώ μετά τη λήξη της διάρκειας αυτής, μόνο το κράτος μπορεί να παρέμβει για να ασκήσει ο ορισμένες από τις (ηθικού δικαιώματος) εξουσίες. Το περιουσιακό δικαίωμα υπόκειται από τον νόμο σε ορισμένους

περιορισμούς ως προς την έκταση και το περιεχόμενό του, ενώ για το ηθικό δικαίωμα δεν υπάρχουν τέτοιου είδους περιορισμοί.

Ως απόλυτο δικαίωμα η πνευματική ιδιοκτησία έχει ισχύ έναντι όλων και δίνει στον δημιουργό να στραφεί (εξουσία) και να αποκρούσει κάθε είδος προσβολή τρίτων πάνω στο έργο, ενώ ο όρος «αποκλειστικό» δικαίωμα υποδηλώνει ότι ο δημιουργός έχει την άμεση και αποκλειστική εξουσία πάνω στο έργο του και ότι μόνο αυτός μπορεί να επιτρέψει ή να απαγορεύσει την εκμετάλλευση του.

Δηλαδή, με αυτά επιδιώκεται η εξασφάλιση και κάρπωση των αποτελεσμάτων από την οικονομική εκμετάλλευση του (περιουσιακές εξουσίες) αλλά και προασπίσει των ιδεατών, ηθικών συμφερόντων του (ηθικές εξουσίες) . Άρθρο 1 Ν. 2121/1993

Τα δικαιώματα του δημιουργού επί του διανοητικού προϊόντος της δημιουργικής δραστηριότητας του, δηλαδή, του έργου του, θεωρείται ότι στηρίζεται ήδη στο φυσικό δίκαιο και απορρέει από την ίδια τη φύση του πράγματος. Το έργο αποδίδει την προσωπικότητα του δημιουργού. Συνεπώς αυτονόητα του ανήκει «ως ιδιοκτησία του πλέον ιερού και προσωπικού είδους».

Στην αρχή , πρόβλημα ήταν το ερώτημα της φιλοσοφικής και νομικής σύλληψης του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας ο

δεσμός του έργου προς τον δημιουργό του με την έννοια της «ιεράς ιδιοκτησίας» όπου προβάλλει έντονα το αίτημα σε μεγαλύτερης δυνατής προστασίας του δημιουργού και των συμφερόντων του (απονομή).

Σήμερα το πρόβλημα έγκειται στο «ποια είναι η οικονομική συμβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας μέσα στην πολιτιστική βιομηχανία και ποια οφείλει να είναι η συμμετοχή του δημιουργού στην αλυσίδα εκμετάλλευσης του έργου του (πρόβλημα διανομής).

Σήμερα υπάρχει απόσταση μεταξύ νομικής αντιμετώπισης και πραγματικότητας.

Δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί ικανοποιητικά η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας ανωνύμων έργων με πρακτική χρησιμότητα (οδηγίες χρήσης, διαφημιστικό μήνυμα ή παράσταση) αλλά και τα ωφελιμιστικά τεχνολογικά αγαθά (προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, βάσεις δεδομένων)².

Σκοπός του Ν.2121/1993 είναι πληρέστερη προστασία του πνευματικού δημιουργού όπως ελέχθη.

Η αρχή αυτή εκδηλώνεται και σε επιμέρους διατάξεις, όπως π.χ. στην αναγνώριση του κανόνα, ότι μόνο φυσικά πρόσωπα μπορούν να θεωρηθούν πνευματικοί δημιουργοί, στη θέσπιση

² Θ. Μαρίνου: Πνευματική ιδιοκτησία.

της ποσοστιαίας αμοιβής, στην καθιέρωση κανόνων της αναγκαστικού δικαίου, στην προστασία του ηθικού δικαιώματος³.

Τη σημασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ιστορικά αποδεικνύεται ότι πνευματική ιδιοκτησία αποτελεί το πιο πρόσφορο τρόπο χρηματοδότησης της πνευματικής ιδιοκτησίας γιατί παρέχει στο δημιουργό τα αναγκαία οικονομικά οφέλη που του επιτρέπουν να ζήσει και να συνεχίσει τη δημιουργία ενώ καθιστά δυνατή την παραγωγή έργων μακριά από ένα αναγκασμούς και παρεμβάσεις. Το σύστημα αυτό δεν αποβλέπει μόνο στην προστασία του δημιουργού και στην επιβράβευση του πνευματικού μόχθου αλλά αποτελεί και κίνητρο για πολιτιστική ανάπτυξη (αφού είναι ένα βασικό μέσο για την πολιτιστική πολιτική μιας χώρας).

Η πολιτιστική κληρονομιά προστατεύεται μεταξύ άλλων και με την πνευματική ιδιοκτησία της οποίας κινητήριο μοχλός είναι πάντοτε ο δημιουργός.

Στις συμφωνίες μεταξύ κρατών σε θέματα πολιτισμού, επίσημης εκπαίδευσης υπάρχουν και ρυθμίσεις που ενθαρρύνουν τη συνεργασία στον τομέα αυτόν. Εκτός από την προστασία του

³ Δ. Καλλινίκου: Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα.

δημιουργού η αναγνώριση της πνευματικής ιδιοκτησίας αποσκοπεί στην προστασία του πολιτισμού και της οικονομίας.

Το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας στο οποίο εντάσσεται και το ελληνικό δίκαιο, είναι αφιερωμένο στο δημιουργό, το φυσικό πρόσωπο (σ' αυτόν δηλαδή που δημιούργησε το έργο). Έτσι η προστασία του δημιουργού και του έργου του πηγάζει από το φυσικό δίκαιο, αρχή που διαφαίνεται και στην οικουμενική διακήρυξη των Ανθρώπινα Δικαιώματα (άρθρο 27).

Το σύστημα του copy right στο οποίο ανήκει το αμερικανικό και αγγλοσαξονικό δίκαιο έχει χαρακτήρα καθαρά περιουσιακό και βασίζεται σε δικαίωμα του δικαιούχου να απαγορεύει την αντιγραφή του έργου (right to copy).

Εδώ οι καρποί του ανθρώπινου πνεύματος προστατεύονται στο μέτρο που μπορούν να είναι αντικείμενο επικερδούς εκμετάλλευσης.

Το βάρος της προστασίας πέφτει στο περιουσιακό και οικονομικό χαρακτήρα του δικαιώματος , ενώ η προστασία των ηθικών συμφερόντων του δημιουργού απασχολεί λιγότερο τον μαθητή.

Τα νέα συστήματα παρά τις διαφορές τους πλησίασε το ένα το άλλο ενώ μεγαλύτερη είναι η προσέγγιση τα επόμενα χρόνια εξαιτίας του διαδικτύου και της κοινοτικής εναρμόνισης.

Στη διάρκεια διαπραγματεύσεων στον ΟΟΣΑ που εκπροσωπούν το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας (μεταξύ αυτών και η Ελλάδα), για το σχέδιο πολυμερούς συμφωνίας επενδύσεων πέτυχαν την εξαίρεση της πνευματικής ιδιοκτησίας από την έννοια «όλων των επενδύσεων». Ο δημιουργός και το έργο του δεν εξομειώθηκαν με την επένδυση για τον επενδυτή⁴.

Το έργο.

Αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι το έργο ως άυλο αγαθό.

Η διάκριση μεταξύ άυλου αγαθού και υλικού φορέα είναι γνωστή και διατρέχει όλο το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Πχ. το φωνογράφημα ως υλικός φορέας αποτελεί ενσώματο αντικείμενο και βρίσκεται έξω από το χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας σε αντίθεση με τη μουσική σύνθεση που έχει εγγραφεί πάνω σε αυτόν.

Το ίδιο ισχύει και για το βιβλίο.

⁴ Καλλινίκου Δ: Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα.

Με την πνευματική ιδιοκτησία δεν προστατεύεται το έντυπο αυτό καθαυτό αλλά το λογοτεχνικό έργο που αποτυπώνεται πάνω σε αυτά.

Οι έννομες σχέσεις που αφορούν το υλικό αντικείμενο διέπονται κυρίως από τις διατάξεις του αστικού δικαίου, ενώ οι έννομες σχέσεις που αναφέρονται στο έργο ρυθμίζονται από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα στοιχεία του έργου προσδιορίζονται στο άρθρο 2 του Ν. 2121/1993 με βάση (1) το παλιό δίκαιο, (2) τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης – Παρισιού, (3) το σχέδιο περί προτύπων διατάξεων.

Ιδιαίτερα η παρ. 1 του άρθρου 2 τονίζει ότι προστατεύονται τα πνευματικά δημιουργήματα του λόγου, της τέχνης, επιστήμης και εξαίρει τα δύο βασικά στοιχεία της έννοιας του έργου, τη μορφή, και την πρωτοτυπία.

- Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 2121/1993: Ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης και επιστήμης που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή.

Αντικείμενο προστασίας είναι το έργο ανεξάρτητα από τα μέσα και τον τρόπο δημιουργίας του.

Ειδικότερα προστατεύονται τα έργα του προφορικού και γραπτού λόγου, οι μουσικές συνθέσεις με κείμενο ή χωρίς λόγια, τα έργα ζωγραφικής, ανεξάρτητα αν πρόκειται για πίνακες,

σκίτσα ή σχέδια, λιθογραφίες, χαλκογραφίες ή ξυλογραφίες και κάθε άλλο πνευματικό δημιούργημα οποιοδήποτε είναι το μέσο ή ο τρόπος με τον οποίο εξωτερικεύεται.

Αντικείμενο προστασίας αποτελεί και το έργο που εμφανίζεται με ηλεκτρονική ή ψηφιακή μορφή.

Αντικείμενο προστασίας είναι η μορφή και όχι η ιδέα που περιέχεται σε ένα πνευματικό δημιούργημα.

Αυτή η κλασική αρχή έχει καθιερωθεί από την επιστήμη και τη νομολογία.

Η ιδέα είναι ελεύθερη, αποτελεί κοινό κτήμα και δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας, παρά μόνο όταν πάρει κάποια μορφή.

Δεν προστατεύονται έτσι οι επιστημονικές ανακαλύψεις οι θεωρίες αυτές καθαυτές - γιατί αυτό θα έχει σαν συνέπεια να σταματήσει η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος. Η ιδέα ανήκει σε όλον τον κόσμο, ο τρόπος όμως με τον οποίο διατυπώνεται (όπως ελέχθη προηγουμένως) η έμπνευση και το συναίσθημα του κάθε καλλιτέχνη ανήκουν αποκλειστικά στην ατομικότητα του και αυτά ακριβώς προστατεύονται. Η διάκριση μεταξύ μορφής και ιδέας εφαρμόζονται στα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή. (Η προστασία παρέχεται σε κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή

και δεν εκτείνεται στις ιδέες και στις αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του προγράμματος (άρθρο 1 παρ. 2 οδηγίας 91/250 και άρθρο 4 της Συνθήκης WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία).

Η πνευματική ιδιοκτησία καλύπτει τις δημιουργίες και όχι της ιδέες, τις διαδικασίες, τις μεθόδους λειτουργίας ή τις μαθηματικές έννοιες καθεαυτές.

Τα επιστημονικά έργα αποτελούν αντικείμενο προστασίας τόσο από την εθνική νομοθεσία όσο και από την Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (άρθρο 1 παρ. 1), (μόνο στη μορφή τους).

Στον τομέα των θετικών επιστημών οι επιστημονικές θεωρίες έχουν χαρακτήρα αντικειμενικό.

Οι λύσεις μαθηματικών ασκήσεων δεν αποτελούν αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας, αφού όποιος έχει γνώση των μαθηματικών κανόνων μπορεί να καταλήξει σε σωστό αποτέλεσμα.

- Η πρωτοτυπία: Αποτελεί βασική προϋπόθεση της προστασίας (άρθρο 2, παρ.1, Ν 2121/1993) που ορίζει: ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα του λόγου, τέχνης η επιστήμης ...».

Είναι (ή πρωτοτυπία) αποτέλεσμα της προσωπικής συμβολής του δημιουργού ώστε να παρουσιάζει κάποια ιδιαίτερη ατομικότητα

και να διακρίνεται από τα διανοητικά προϊόντα της ανθρώπινης καθημερινότητας η οποία βασίζεται: (1) στην έννοια της στατιστικής μοναδικότητας (σύγκριση του έργου με αυτό που προϋπάρχει ή θα μπορούσε να προϋπάρχει). (2) στο δημιουργικό ύφος, της ευρεσιτεχνίας που ανεβάζει το έργο πάνω από το σύνηθες επίπεδο. Το θέμα αν το πνευματικό δημιούργημα είναι πρωτότυπο αποτελεί ζήτημα πραγματικό που υπόκειται πάντα σε απόδειξη.

Το στοιχείο της πρωτοτυπίας διακρίνεται πάντοτε από το στοιχείο του νέου. (Για να είναι πρωτότυπο ένα έργο χρειάζεται να είναι νέο) .

Η πρωτοτυπία είναι μια υποκειμενική (προσωπική συμβολή του δημιουργού, ατομικότητα) και αποτελεί βασική προϋπόθεση της για την προστασία ενώ το στοιχείο του νέου στηρίζεται σε κριτήρια αντικειμενικά (η ύπαρξη άλλου ομοίου δημιουργήματος) και δεν αποτελεί προϋπόθεση της προστασίας.

Η πνευματική ιδιοκτησία συνδέει τον αποκλειστικό χαρακτήρα του δικαιώματος με το δημιουργό και το έργο του το οποίο απορρέει από την προσωπικότητά του.

Η κλασική γαλλική θεωρία τόνισε τη σχέση της φύσεως του έργου και της πρωτοτυπίας, το περιεχόμενο της οποίας αλλάζει

ανάλογα με την κατηγορία των έργων που διακρίνονται σε λογοτεχνικά, καλλιτεχνικά και ρωσικά.

Σήμερα βέβαια η έννοια της πρωτοτυπίας διαμορφώνεται ανάλογα με τρεις άλλες κατηγορίες έργων (καλλιτεχνικά, πραγματικά, λειτουργικά έργα).

Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται όλα τα «κλασικά» έργα όπως λογοτεχνικά, μουσικά, θεατρικά.

Στη δεύτερη όσα έχουν πληροφοριακό περιεχόμενο και εκφράσουν την αλήθεια των πραγμάτων όπως: τα επιστημονικά έργα, οι βάσεις δεδομένων, οι χάρτες, οι κατάλογοι.

Στην τρίτη κατηγορία εντάσσονται τα έργα που αποσκοπούν στην εκτέλεση μιας λειτουργίας ενός αποτελέσματος, όπως τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και τα σχέδια - υποδείγματα.

Η πρωτοτυπία αποτελεί βασική προϋπόθεση της προστασίας και η έννοια αυτή μεταβάλλεται ανάλογα με τα πολιτιστικά και κοινωνικά δεδομένα της κάθε εποχής. Παράγοντες της δομής της πνευματικής ιδιοκτησίας :

- (1) η προσωπική συμβολή του δημιουργού
- (2) η μοναδικότητα του δημιουργήματος
- (3) η ατομικότητα του δημιουργήματος.

Αυτοί παράγοντες συμβάλλουν στη διαφύλαξη του σκοπού της πνευματικής ιδιοκτησίας που θέλει να ανταμείψει το φυσικό πρόσωπο για τη δημιουργική συμβολή του και όχι τον επενδυτή για την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Γενικά, μετά την επέκταση της προστασίας στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και της βάσης δεδομένων παρατηρείται η τάση διεύρυνσης της έννοιας του έργου.

Η πνευματική ιδιοκτησία είναι ανοικτή σε νέες μορφές έργων. Πρέπει όμως να περιφρουρηθεί για να μην καταλήξει στο μέλλον να είναι η πνευματική ιδιοκτησία ένα δίκαιο χωρίς δημιουργούς.

Άρθρο 2 Ν. 2121/1993.

Τα έργα που αναφέρονται στην ενδεικτική απαρίθμηση είναι οι:

- α) μουσικές συνθέσεις, β) τα θεατρικά έργα, γ) οι παντομίμες, δ) χορογραφίες, ε) τα οπτικοακουστικά έργα, στ) τα έργα των εικαστικών τεχνών (έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, χαρακτηριστικά έργα, λιθογραφίες), ζ) τα αρχιτεκτονικά έργα, η) οι φωτογραφίες, θ) οι χάρτες και τα τρισδιάστατα έργα που έχουν σχέση με τη γεωγραφία, την τοπογραφία, ι) τα έργα που έχουν σχέση με την αρχιτεκτονική, κ) τα έργα που έχουν σχέση με την επιστήμη, λ) τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών και μ) οι εικονογραφήσεις.

Υποκείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Υποκείμενο και αρχικός δικαιούχος πνευματικής ιδιοκτησίας, ενώ ο δημιουργός.

Η αρχή που πηγάζει από το φυσικό δίκαιο, είναι γνωστή ως «αρχή της αλήθειας», ίσχυε πάντοτε στο ελληνικό δίκαιο.

Ο Ν. 2121/1993 ορίζει: δημιουργός είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος επί του έργου. Το νομικό πρόσωπο γίνεται δικαιούχος δευτερογενής (κατά τρόπο παράγωγο).

Κανόνα δημόσιας τάξης αποτελεί η αρχή ότι ο δημιουργός - φυσικό πρόσωπο είναι αρχικός δικαιούχος - και δεν μπορεί να παρακαμφθεί παρά τις μεμονωμένες αποφάσεις των δικαστηρίων που έχουν δεχθεί ότι τα αλλοδαπά νομικά πρόσωπα είναι δημιουργοί. (Ο όρος δημιουργός συνδέθηκε ευθέως με τον καλλιτέχνη στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και ότι η ίδια η έννοια της δημιουργίας είναι συνυφασμένη με τον άνθρωπο, ενώ φιλοσοφικά αποδίδει τη θεωρία της γένεσης του κόσμου. Απόκλιση από τον κανόνα προβλέπεται μόνο για τα ανώνυμα και ψευδώνυμα έργα.

Λογίζεται έναντι των τρίτων ως αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος όποιος καθιστά

νομίμως προσιτό στο κοινό έργο ανώνυμο και ψευδώνυμο (άρθρο 8 παρ. 3 Ν. 2557/1997).

Αυτό παύει να ισχύει όταν εμφανιστεί πραγματικός δικαιούχος και αποκτά τα δικαιώματα του πλασματικού δικαιούχου.

Το νομικό πλάσμα ισχύει έναντι των τρίτων και όχι έναντι του αληθινού πνευματικού δημιουργού.

Ο κανόνας ότι αρχικός δικαιούχος δημιουργός ισχύει και για τα έργα που δημιουργήθηκαν από μισθωτούς σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας (άρθρο 8 Ν.2121/1993). Έτσι προστατεύεται ο δημιουργός - μισθωτής έναντι του εργοδότη. Η αρχή αυτή (του μισθωτού - δημιουργού) ίσχυε πάντα στο ελληνικό δίκαιο σε αντίθεση με το αμερικανικό και αγγλοσαξονικό όπου τις περισσότερες φορές το copyright ανήκει στον εργοδότη.

Σε σχέση με το δημιουργό - δημόσιο υπάλληλο και το Δημόσιο ως εργοδότη ισχύει ότι: στο δημιουργό ανήκει το ηθικό δικαίωμα ως αμεταβίβαστο ενώ στο Δημόσιο μεταβιβάζεται το περιουσιακό δικαίωμα (εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία).

Ο δημιουργός διατηρεί επίσης το δικαίωμα μελλοντικών τρόπων εκμετάλλευσης του έργου (άρθρο 13 παρ. 5 νόμος 2121/1993).

Για τις περιπτώσεις υπάρχει πλειονότητα δημιουργών σύμφωνα με το άρθρο 7 του ίδιου νόμου 1 έργα συνεργασίας θεωρούνται όσα έχουν δημιουργηθεί με την άμεση σύμπραξη δύο ή

περισσότερων δημιουργών, οι οποίοι είναι αρχικά συνδικαιούχοι του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος επί του έργου.

Ως συνεργασία νοείται κοινή προσπάθεια δύο η περισσότερων φυσικών προσώπων για τη δημιουργία ενός ενιαίου έργου π.χ. μουσικοδραματικά έργα (όπερα), επιστημονικά έργα που γράφονται από δύο ή τρεις συγγραφείς, προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών που πραγματοποιούνται από περισσότερα πρόσωπα στα πλαίσια μιας ομάδας εργασίας.

Το δικαίωμα ανήκει κατά ίσα μέρη στους συνδημιουργούς εκτός εάν υπάρχει διαφορετική συμφωνία (άρθρο 7, 1 Ν. 2121/1993). Η αρχή της ανάλογης συμμετοχής προβλέπεται μόνο στην εκδοτική σύμβαση και ειδικότερα στο άρθρο 33 Ν. 2121/1993 που ορίζει ότι ποσοστιαία αμοιβή κατανέμεται μεταξύ των περισσότερων δημιουργών ανάλογα με την έκθεση της συμβολής του καθενός, εφόσον δε συμφωνήθηκε διαφορετική.

Συλλογικά έργα θεωρούνται όσοι έχουν δημιουργηθεί με τις αυτοτελείς πολλές περισσότερων δημιουργών κάτω από την πνευματική διεύθυνση και το συντονισμό ενός φυσικού προσώπου. Το φυσικό αυτό πρόσωπο είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος ενώ οι δημιουργοί των επιμέρους συμβολών είναι αρχικοί δικαιούχοι του

περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος επί των συμβόλων τους (εφόσον αυτές είναι δεκτές χωριστής μεταβίβασης).

Στην κατηγορία των συνολικών έργων μπορούν να υπαχθούν τα οπτικοακουστικά έργα αφού σύμφωνα με το άρθρο 9 Ν. 2121/1993 ο σκηνοθέτης τεκμαίρεται δημιουργός των έργων αυτών.

Στην περίπτωση του συλλογικού έργου υπάρχει κάποιο πρόσωπο που έχει πνευματική διεύθυνση και συντονισμό περισσότερων δημιουργών, ενώ στην περίπτωση των έργων συνεργασίας όλοι μαζί οι δημιουργοί εργάζονται για την πραγματοποίηση ενός ενιαίου έργου.

Σύνθετο έργο κατά το ίδιο άρθρο να το έργο που απαρτίζεται από τμήματα δημιουργημένα χωριστά. Οι δημιουργοί των τμημάτων αυτών είναι αρχικά συνδικαιούχοι του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος και αποκλειστικοί αρχικοί δικαιούχοι των δικαιωμάτων επί του τμήματος που δημιούργησε ο καθένας, εάν το τμήμα αυτό επιδέχεται χωριστή εκμετάλλευση. Το σύνθετο έργο πραγματοποιείται με την ένωση περισσότερων έργων.

π.χ. Η μουσική σύνθεση που συνοδεύει ποίημα το οποίο απαγγέλλεται από κάποιο καλλιτέχνη ή τα πολυμέσα ως απαρτιζόμενα από έργα τα οποία έχουν δημιουργηθεί χωριστά.

Στα έργα συνεργασίας η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του τελευταίου επιζώντος συνδημιουργού και 70 χρόνια μετά το θάνατο του ενώ τα συλλογικά έργα διαρκεί όσο ζωή του φυσικού προσώπου που έχει την πνευματική διεύθυνση και 70 χρόνια μετά το θάνατό του, εκτός αν υπάρχει άλλη ρύθμιση στο νόμο ο οποίος για τα οπτικοακουστικά μέσα.

Σ' αυτά σκηνοθέτης είναι δημιουργός τους και έχει έτσι το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας στο κινηματογραφικό έργο. Το τεκμήριο υπέρ του σκηνοθέτη είναι μαχητό. Σε ορισμένες περιπτώσεις πρόσωπα όπως ο σεναριογράφος και ο μουσικοσυνθέτης αν έπαιξαν το ρόλο του συντονιστή, είναι συγχρόνως και σκηνοθέτες.

Στους δημιουργούς των επιμέρους συμβολών ο σεναριογράφος, ο συγγραφέας διαλόγων, ο μουσικοσυνθέτης, ο διευθυντής φωτογραφίας, σκηνογράφος, ο ενδυματολόγος, ο ηχολήπτης και ο επεξεργαστής τελικής σύνθεσης (μοντέρ).

Ο παραγωγός οπτικοακουστικού έργου έχει δικαιώματα πνευματικής δημιουργίας δευτερογενώς με μεταβίβαση των σχετικών εξουσιών από το πνευματικό δημιουργό καθώς και από τους δημιουργούς των επιμέρους συμβολών. Το ηθικό δικαίωμα του τελευταίου δεν ασκείται παρά μόνο σε σχέση με την

οριστική μορφή του οπτικοακουστικού έργου (όπως έχει εγκριθεί από τον σκηνοθέτη).

Ως δημιουργός τεκμαίρεται το πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα του έργου. (άρθρο 10 Ν.2121/1993).

Το τεκμήριο ισχύει και για τα ψευδώνυμα έργα (εφόσον το ψευδώνυμο δεν αφήνει αμφιβολία ως προς την ταυτότητα του προσώπου).

Για τα προγράμματα Η/Υ, τα οπτικοακουστικά έργα και τα συλλογικά καθιερώνεται ως τεκμήριο ότι δικαιούχος της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα (κατά τον συνήθη τρόπο).

Όλα τα τεκμήρια αυτά είναι μαχητά και επομένως επιτρέπεται αντίθετη απόδειξη.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας 2004/48 θεωρείται ως δημιουργός ενός λογοτεχνικού ή καλλιτεχνικού έργου το πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται στο έργο κατά τον συνήθη τρόπο. Η διατύπωση αυτή αντανακλά την εφαρμογή του τεκμηρίου που προβλέπεται από τη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης (άρθρο 15) καθώς και από τη νομοθεσία ή την πρακτική των κρατών - μελών.

Αυξημένο κύρος, στην πνευματική ιδιοκτησία προσδίδει η οικουμενική διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου που περιλαμβάνει την πνευματική ιδιοκτησία μεταξύ των πολιτιστικών δικαιωμάτων καθιερώνοντας στο άρθρο 27 την εξής αρχή:

(1) Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.

(2) Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύει τα ηθικά και υλικά συμφέροντα του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

Η ανάπτυξη μιας κοινωνίας βασίζεται στη δημιουργικότητα των μελών της ενώ η ενθάρρυνσή της συνιστά *condition sine qua non* της πολιτιστικής και οικονομικής προόδου. Τα έργα συνιστούν ένα μεγάλο μέρος των αγαθών που τίθενται στη διάθεση της ολότητας για να ικανοποιήσουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα και ανάγκες.

Η δίκαιη αμοιβή του δημιουργού αποτελεί κίνητρο για την ανάπτυξη της ανεξάρτητης δημιουργικής δραστηριότητας. Το σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας λειτουργεί ως ένα είδος θεσμικής θεραπείας στην αποτυχία της αγοράς.

Η οικονομική θεμελίωση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας σύμφωνα με την οικονομική ανάλυση του δικαίου γίνεται μονοδιάστατη κάτω από το πρίσμα της αποτελεσματικότητας (όπως επιτυγχάνεται δια μέσου αυτής η πλέον αποτελεσματική κατανομή των παραγωγικών πόρων στην οικονομία).

Κατά δεύτερον οφείλεται το κοινό συμφέρον και η κοινωνική εξέλιξη των τα έργα διαχέονται στο ευρύ κοινό.

Έτσι ενισχύεται η πολιτιστική ανταλλαγή, διευκολύνεται η ελεύθερη κυκλοφορία των ιδεών προς όφελος της πολιτιστικής ζωής, ανάπτυξης και πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας και δημιουργούνται πολιτιστικοί δεσμοί μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων.

Έτσι το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας καθίσταται βασική παράμετρος στη διανοητική διαδικασία της δημιουργίας.

Η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας σημαίνει την εξασφάλιση του παρόντος και του μέλλοντος της δημιουργικής δραστηριότητας προς όφελος των δημιουργών, των επιχειρήσεων του πολιτιστικού τομέα, των καταναλωτών και τελικώς όλης της κοινωνίας.

Η συνταγματική προστασία της δημιουργίας και διάδοσης έργων απηχεί το επιχείρημα του φυσικού δικαίου ως

δικαιολογητικό λόγο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Συνταγματικές αντίστοιχα διατάξεις προστατεύουν τη δημιουργία και το έργο και εξασφαλίζουν στο δημιουργό τη νομική δυνατότητα να δημιουργήσει ελεύθερα και να διαδώσει τα έργα του χωρίς εμπόδια στην αγορά.

Το ελληνικό Σύνταγμα προστατεύει την πνευματική ιδιοκτησία με τις διατάξεις του κατοχυρώνουν τα ατομικά δικαιώματα. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος εγγυάται την προστασία του πνευματικού δημιουργού, αναφερόμενο στην αρχή της προστασίας της ανθρώπινης αξίας.

Άρθρο 2.

1. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας.

Το άρθρο 5 του Συντάγματος κατοχυρώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου.

Άρθρο 5.

1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας εφόσον δεν προσβάλλει

τα δικαιώματα των άλλων δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

2. Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται σε περίπτωση που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.

3. Η προσωπική ελευθερία να παραβιάσεται. Κανένας δεν καταδιώκεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται , παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος.

Το άρθρο 14 κατοχυρώνει την ελεύθερη έκφραση και διάδοση των στοχασμών. Η ελεύθερη έκφραση αφορά στη δημιουργία έργων, ενώ η διάδοση στοχασμών του καθενός αφορά στην επικοινωνία του δημιουργού με το κοινό. Η τελευταία αυτή διάταξη εκφράζει τη βασική διάσταση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας ως συστήματος νομικών κανόνων που ρυθμίζουν ορισμένες μορφές (ειδικές) της επικοινωνίας.

Άρθρο 14.

1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.

2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.

3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία, είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του Εισαγγελέα μετά την κυκλοφορία.

α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,

β) για προσβολή του προέδρου της Δημοκρατίας.

γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων η την οχύρωση της χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους.

δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, σε περίπτωση που ορίζει ο νόμος.

7. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

Το άρθρο 16 αναφέρεται στην ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας.

Ειδικά η ελευθερία της τέχνης περιλαμβάνει την ελευθερία δημιουργίας και κυκλοφορίας έργων τέχνης καθώς και πρόσβασης του κοινού σε αυτά.

Η ελευθερία της τέχνης απαιτεί από τον κοινό νομοθέτη να δημιουργήσει μέσω ειδικής νομοθεσίας ένα πλέγμα διατάξεων που διευκολύνουν την οικονομική εκμετάλλευση του έργου του δημιουργού.

Το άρθρο 16 Συντάγματος καλύπτει όχι μόνο τους δημιουργούς αλλά και τους φορείς συγγενικών δικαιωμάτων.

Το συνταγματικό αυτό δικαίωμα σε γενικούς μόνο περιορισμούς που επιβάλλουν οι νόμοι του κράτους. (Τα συγγενικά δικαιώματα (neighbouring rights) είναι απόλυτα και συγγενικά δικαιώματα στο αποτέλεσμα ορισμένων δραστηριοτήτων που σχετίζονται άμεσα με την πνευματική ιδιοκτησία, αλλά δεν ενέχουν πρωτοτυπία με την έννοια του άρθρου 2 Ν.2121/1993.

Την πρώτη μορφή συγγενικού δικαιώματος αποτελούν οι απαγορεύσεις απαγόρευση αναπαραγωγής έργων που είχαν τεθεί υπέρ των εκδοτών και αφορούσαν την εκτύπωση του έργου.

Στο ελληνικό και διεθνές δίκαιο ως συγγενικά δικαιώματα θεωρούνται:

- τα δικαιώματα εκτελεστών, καλλιτεχνών, ερμηνευτών (άρθρο 46,50).
- τα δικαιώματα των παραγωγών ή υλικών φορέων ήχου ή εικόνας, ήχου και εικόνας (άρθρο 47).
- τα δικαιώματα τηλεοπτικών σταθμών επί των εκπομπών τους (άρθρου 48).
- το δικαίωμα εκδοτών επί της στοιχειοθεσίας και της σελιδοποίησης των έργων που έχουν εκδώσει (άρθρο 51).
- το δικαίωμα επί αδημοσίευτων έργων (άρθρο 51Α).
- το δικαίωμα διοργάνωσης αθλητικών εκδηλώσεων.
- το δικαίωμα στις φωτογραφίες ή η στις κριτικές εκδόσεις παλαιών κειμένων ή βιβλίων, στα τυπογραφικά στοιχεία, στα θεατρικά σκηνικά, στις διοργανώσεις εκθέσεων και δημοσίων εκδηλώσεων.

Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας προϋποθέτει πρωτότυπο σε αντίθεση με το συγγενικό δικαίωμα το οποίο στηρίζεται στην

απόδοση του έργου ή στην εισφορά μιας οργανωτικής, επενδυτικής παροχής.

Φορείς των συγγενικών δικαιωμάτων είναι νομικά πρόσωπα που αποκτούν το δικαίωμα κατά πρωτότυπο τρόπο.

Η διάρκεια προστασίας είναι μικρότερη από εκείνη του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η απαρίθμηση των περιουσιακών εξουσιών στο δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ενδεικτική, ενώ στα συγγενικά δικαιώματα αποκλειστική.

Άρθρο 16 Συντάγματος.

1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και διδασκαλία είναι ελεύθερες.

Η ανάπτυξη και προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοή στο Σύνταγμα.

2. Η βία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της θρησκευτικής και εθνικής συνείδησης και τη διάπλαση τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύεται και με άρθρο 17 του Συντάγματος . Είναι ευρύτερη (η έννοια της ιδιοκτησίας) στο άρθρο αυτό από ότι στο εμπράγματο δίκαιο και περιλαμβάνει κάθε δικαίωμα περιουσιακής φύσεως.

Δεν περιορίζεται (η συνταγματική έννοια της ιδιοκτησίας) στα υλικά αγαθά, πράγματα με την έννοια της ΑΚ 947, αλλά περιλαμβάνει και ενοχικές αξιώσεις και άυλα αγαθά, μεταξύ των άλλων το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα.

Επιστήμη κατά την έννοια της διατάξεως αυτής είναι η ανάγνωση, ανάπτυξη και αξιοποίηση της γνώσης. Η έρευνα είναι επομένως συστατικό στοιχείο της επιστήμης σε διδασκαλία είναι απαραίτητη για τη συνέχιση της επιστημονικής έρευνας και την εφαρμογή των πορισμάτων της.

Η ελευθερία της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας αποτελεί την ακαδημαϊκή ελευθερία.

Η ελευθερία της επιστήμης περιλαμβάνει : 1) την ελευθερίαν επιλογής και ενασχολήσεως με οποιαδήποτε επιστήμη , ή επιστημονικό θέμα, 2) την ελευθερία της επιστημονικής γνώμης και πιο συγκεκριμένα την ελευθερία της διαμορφώσεως, διατηρήσεως ή αλλαγής εκφράσεως και διαδόσεως (ή αποσιωπήσεως) μιας επιστημονικής γνώμης και θετικής ή

αρνητικής αντιδράσεως σ' αυτήν. Η ελευθερία της έρευνας σημαίνει : 1) ότι δεν υπάρχει αντικείμενο γνώσεως του οποίου να απαγορεύεται η έρευνα, 2) ότι προϋποθέτει ελευθερία της επιλογής του αντικειμένου και της μεθόδου της έρευνας.

Οι περιορισμοί της έρευνας είναι επιτρεπτοί μόνο στο μέτρο που χωρίς αυτές δεν θα μπορούσε να προστατευθεί επιτακτικό δημόσιο συμφέρον.

Η ελευθερία της έρευνας περιλαμβάνει την ελευθερία ανακοινώσεως, δημοσιεύσεως και γενικά διαδόσεως των ερευνητικών πορισμάτων.

Η ελευθερία της διδασκαλίας σημαίνει την ελευθερία διδασκαλίας οποιασδήποτε επιστημονικής απόψεως περιλαμβάνοντας την ελευθερία καθορισμού των όρων διδασκαλίας (ακροατηρίου, θεμάτων, μεθόδου, χρόνου, χώρων διδασκαλίας) ισχύει για την διδασκαλία Πανεπιστημιακού επιπέδου .

Η ελευθερία της διδασκαλίας περιλαμβάνει την ελευθερία του διδάσκειν και την ελευθερία του διδάσκεσθαι⁵.

⁵ Π. Δαγτόγλου: Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α'.

Άρθρο 17.

1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

Το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας ρητώς αναγνωρίζεται από το άρθρο 17 παρ. 2 του χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη σκέψη 17 της οδηγίας 2001/29 για την προσαρμογή της πνευματικής ιδιοκτησίας στην κοινωνία των πληροφοριών αναφέρεται ότι «η πνευματική ιδιοκτησία έχει αναγνωρισθεί ως αναπόσπαστο μέρος της ιδιοκτησίας».,

Ο Αρειος Πάγος με την υπ' αριθμ. 40/1998 απόφαση δέχθηκε την διευρυμένη έννοια της ιδιοκτησίας μέσω του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: «Στην έννοια της περιουσίας περιλαμβάνονται όχι μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα , αλλά και όλα τα δικαιώματα περιουσιακής φύσεως και τα κεκτημένα οικονομικά συμφέροντα».

Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εμπίπτει ως ιδιοκτησιακό (περιουσιακό) δικαίωμα

κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου και της Επιτροπής το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η διανοητική ιδιοκτησία προστατεύεται ρητά σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 2 του χάρτη το Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.Ε.Κ. 2000/ε 364/01).

Αυξημένη προστασία αποκτά η πνευματική ιδιοκτησία βάσει του άρθρου 28 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο : «1) Οι διεθνείς συμβάσεις από την επικύρωσή τους με νόμο η τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερσχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου.

Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον της αμοιβαιότητας.

2) Για εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη , μπορεί να αναγνωρισθούν με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Για την ψήφιση νόμου κυρώνει αυτή τη συνθήκη η συμφωνία απαιτείται πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των βουλευτών.

3) Η Ελλάδα προβαίνει ελεύθερα, με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών της ,

σε περιορισμούς ως προς την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας - το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Χωρίς την προστασία και τον σεβασμό των διατάξεων αυτών, οι πνευματικοί λειτουργοί στερούνται των υλικών προϋποθέσεων για τη δημιουργική εργασία τους.

Απόρροια των συνταγματικών επιταγών αποτελεί και η αξιολογική ουδετερότητα της πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και η απαγόρευση μονοπώλησης ιδεών, μεθόδων πολιτιστικής παραγωγής και των τεχνοτροπιών μέσω του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας θέτει όρια στην ενάσκηση ορισμένων συνταγματικών διατάξεων όπως στην ελευθερία έκφρασης και στην ελευθερία του τύπου. Την κάποια αντιθετική σχέση της πνευματικής ιδιοκτησίας προς την ανάγκη πληροφόρησης στη μοντέρνα κοινωνία και την συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία πληροφόρησης επισημαίνει και ο Dietz.

Το αναθεωρημένο ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει το δικαίωμα στην πληροφόρηση με σεβασμό όμως και παράλληλη προστασία όλων των άλλων δικαιωμάτων και ιδίως του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας (άρθρο 5 Α του Συντάγματος).

Ο Ν. 2121/1993 αποτελεί σταθμό στην ιστορία της πνευματικής ιδιοκτησίας του τόπου μας.

Ο νόμος αυτός διαπνέεται απ' όλα τα σύγχρονα ρεύματα που έχουν αποτυπωθεί στις εθνικές νομοθεσίες των ευρωπαϊκών κρατών και είναι εναρμονισμένος με τις κοινοτικές οδηγίες που συνιστούν κοινοτικό κεκτημένο στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η Ελλάδα έχει κυρώσει όλες τις διεθνείς συμβάσεις και ειδικότερα τις τρεις συμβάσεις - βασικές συνθήκες - που κατοχυρώνουν τη διεθνή προστασία.

(1) Την Διεθνή Σύμβαση Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων.

(2) Τη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης για την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών.

(3) τη Συμφωνία TRIPS.

Πρόσφατα κυρώθηκαν και οι δύο συνθήκες INTERNET με στόχο τη διεθνή προστασία στο διαδίκτυο.

Ο Ν. 2121/1993 συνέβαλε αποτελεσματικά στη θέσπιση ενός σύγχρονου πλαισίου προστασίας των δικαιούχων και των δημιουργών.

Περιλαμβάνει τη δομή της πνευματικής ιδιοκτησίας, την έννοια του έργου (αντικείμενο), την έννοια του δημιουργού (υποκείμενο) ως φυσικό πρόσωπο, τη δυνατότητα μεταβίβασης του περιουσιακού δικαιώματος και το αμεταβίβαστο του ηθικού δικαιώματος.

Η εθνική νομοθεσία προστατεύει και το ηθικό δικαίωμα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών με το άρθρο 50 που εγγυάται την αναγνώριση της πατρότητας και ακεραιότητας της συνεισφοράς τους.

Στα περισσότερα θέματα προβλέπονται νέες ρυθμίσεις που καθιερώνουν ισχυρές μορφές προστασίας του δημιουργού και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων.

Το άρθρο 68 παρ. 3 Ν. 2121/1993 επιτάσσει την προσαρμογή των παλαιών συμβάσεων στις διατάξεις του νέου νόμου από 4-3-1994.

Η νομοθεσία αναγνωρίζει το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των αυτοδιαχειριζομένων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης με τη δυνατότητα ίδρυσης συνεταιρισμών (άρθρα 54 - 56 Ν.2121/1993).

Παράλληλα ιδρύθηκε Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ) που είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού (άρθρο 69 Ν.2121/1993, ΠΔ 311/1994, άρθρο 8 Ν. 2557/1957 και το άρθρο 7 Ν. 2719/2000), με σκοπό την εφαρμογή του Ν. 2121/1993 και των συναφών διεθνών συμβάσεων, την εκπροσώπηση της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς, οργάνωση σεμιναρίων, παροχή πληροφοριών, βοήθεια των δικαιούχων. Στάθηκε δίπλα στο πνευματικό κόσμο καθιερώνοντας τη συλλογική διαχείριση.

π.χ. το πρόβλημα προβολής τέτοιων ελληνικών - παλαιών, το πρόβλημα αμοιβής των ερμηνευτών (ηθοποιών) του οπτικοακουστικού χώρου.

Τα δικαστήρια εφαρμόζουν τον νόμο με στόχο την προστασία των δικαιούχων αλλά και της ολότητας γιατί η πνευματική ιδιοκτησία, είναι ο μοναδικός ίσως κλάδος δικαίου που έχει άμεση επίπτωση του πολιτισμού, όχι μόνον στον ελληνικό αλλά και στον παγκόσμιο, αφού η τεχνολογία επιτρέπει πλέον την ταχύτατη και άμεση διακίνηση των έργων σε όλα τα σημεία της γης μέσω διαδικτύου.

Χαρακτηριστικές συγκρούσεις ελευθερίας τέχνης και άλλων επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένων αγαθών αποτελούν σύγκρουση ελευθερίας / τέχνης και δικαιώματος πνευματικής

ιδιοκτησίας ως παρωδία, η γελοιογραφία ή η σάτιρα, τα εικαστικά έργα δρόμου (graffitis) (σύγκρουση προς το δικαίωμα της ιδιοκτησίας κ.λπ.).

Μεταξύ ελευθερίας έκφρασης και δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας παρά το γεγονός ότι η λογοκρισία εξέλειπε υπάρχει μια έμμεση σύνδεση.

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν είναι σε θέση να στηρίζει την ελευθερία έκφρασης και δημιουργίας του τύπου ή και άλλων μαζικών μέσων επικοινωνίας.

Η ελευθερία έκφρασης και δημιουργίας μέσω της οικονομικής ανεξαρτησίας των δημιουργών αλλά και της δυνατότητας ελέγχου της δημοσίευσης και οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου τους με την έννοια της ευρύτερης δυνατής πρόσβασης στην αγορά και στο κοινό απάντησε τον πυρήνα του σύγχρονου δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. «Ένα κακό δίκαιο μπορεί να καταστρέψει την ανεξαρτησία αυτή, ενώ το ορθό δίκαιο συμβάλλει τη διατήρησή της».

Ο Ν. 2121/1993 που αποτελεί ένα σύγχρονο νομοθέτημα που ανακαινίζει το απηρχαιωμένο ελληνικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και το προσαρμόζει στις σύγχρονες συνθήκες πολιτιστικής παραγωγής χωρίς να μιμείται ξένα πρότυπα αλλά που εισάγει ένα ευέλικτο σύστημα στάθμευσης συμφερόντων

μεταξύ όλων των συμμετεχόντων στη διαδικασία της πολιτιστικής και τεχνολογικής παραγωγής (η οποία υποστηρίζει την ικανοποιητική λειτουργία στην πολιτιστική και οικονομική ζωή και αυξάνει την αποτελεσματικότητά του).

Εκτός απ' αυτόν τον νόμο επιτυγχάνεται μέσα από τον έλεγχο των γενικών όρων των συναλλαγών (ν. 2251/1994 άρθρο 2). Ο δημιουργός εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή υπηρεσιών διαχείρισης τόσο ως προς τον εκμεταλλευόμενο το έργο του όσο και προς την εταιρία συλλογικής διαχείρισης των δικαιωμάτων του.

Δομή Ν. 2121/1993

Το πρώτο κεφάλαιο (άρθρα 15) αναφέρεται στο αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο προσδιορίζει το υποκείμενο του δικαιώματος (άρθρα 6 - 11).

Το τρίτο αφορά τη μεταβίβαση, εκμετάλλευση και άσκηση του δικαιώματος (άρθρα 12 - 17).

Το τέταρτο κεφάλαιο περιέχει διατάξεις για τους περιορισμούς του περιουσιακού δικαιώματος (άρθρα 18 -28 Γ).

Το πέμπτο ρυθμίζει τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος (άρθρα 29 -31).

Το έκτο περιλαμβάνει ειδικές ρυθμίσεις για τις άδειες εκμετάλλευσης (32-39), μεταξύ αυτών και η ποσοστιαία αμοιβή (άρθρο 38).

Το έβδομο περιέχει τις ειδικές διατάξεις για τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών (40 - 45).

Το όγδοο περιέχει τα συγγενικά δικαιώματα (46 – 53).

Το ένατο ρυθμίζει τη συλλογική διαχείριση των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων (54-58).

Το δέκατο μέτρα πρόληψης της προσβολής των δικαιωμάτων (59 -63).

Το ενδέκατο περιλαμβάνει ασφαλιστικά μέτρα καθώς και αστικές και ποινικές κυρώσεις (64-66, 66^A, 66B).

Το δωδέκατο περιλαμβάνει τελικές και μεταβατικές διατάξεις (67 -72).

Στο δέκατο τέταρτο κεφάλαιο ρυθμίζεται το θέμα της έναρξης ισχύος του νόμου (77 άρθρο).

Η Ελλάδα έχει κυρώσει τρεις ακόμη διεθνείς συμβάσεις : την Παγκόσμια Σύμβαση για την πνευματική ιδιοκτησία , τη Διεθνή Σύμβαση Γενεύης για τα φωνογραφήματα και τη Διεθνή Σύμβαση Βρυξελλών για τους δορυφόρους . Οι διεθνείς αυτές συμβάσεις με εξαίρεση τη συμφωνία TRIPS , διοικούνται από

τον Παγκόσμιο Οργανισμό Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) που έχει έδρα τη Γενεύη, και ιδρύθηκε το 1967 (Ν. 100/1975 ΦΕΚ Α' 162/95), προκειμένου να ενώσει διοικητικό τη Συμφωνία της Ενωσης των Παρισίων 1883 για το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, 1886 για την πνευματική ιδιοκτησία.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής ιδιοκτησίας αποτελεί το σημαντικότερο διεθνές Forum για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα γιατί στις βασικές του αρμοδιότητες ανήκει η προώθηση της σύναψης διεθνών συνθηκών με αντικείμενο τη βελτίωση της προστασίας στο τομέα αυτό.

Το έτος 1996 ψηφίστηκαν οι δύο νέες Συνθήκες WIPO με στόχο τη προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών στον οπτικοακουστικό χώρο, τη διεθνή αναγνώριση ενός *suis generic* δικαιώματος για τις βάσεις δεδομένων, την προστασία του Folklore και την αναγνώριση νέων δικαιωμάτων στους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς εν όψει των αναγκών που προκύπτουν από την εξέλιξη των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας.

Η Συμφωνία TRIPS ανήκει στην αρμοδιότητα του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ).

Η πνευματική ιδιοκτησία βρέθηκε στο επίκεντρο των διεθνών οικονομικών σχέσεων και του διεθνούς εμπορίου με στόχο τον περιορισμό των εμποδίων, την αποτελεσματική προστασία καθώς και την διασφάλιση μέτρων για την επιβολή των δικαιωμάτων⁶.

Άλλο διεθνές όργανο που ασχολείται με την πνευματική ιδιοκτησία είναι η UNESCO στην αρμοδιότητα της οποίας ανήκει η Παγκόσμια Σύμβαση.

Σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας αναμείχθηκε και ο ΟΟΣΑ όπου έγιναν οι συζητήσεις για το σχέδιο πολυμερούς συμφωνίας επενδύσεων .

Σε σχέση με το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας η πνευματική ιδιοκτησία κινείται στον χώρο των δημιουργημάτων έργων , λόγου, τέχνης και επιστήμης και συνεπώς στον χώρο της επικοινωνίας ενώ η ευρεσιτεχνία κινείται στο χώρο της τεχνικής - βιομηχανικής εκμετάλλευσης. Τα έργα της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αντικείμενο ανακοίνωσης, απόλαυσης ενώ οι εφευρέσεις αποτελούν αντικείμενο βιομηχανικής χρήσης και μέσο προς επίτευξη άλλου τεχνικού σκοπού.

Το έργο ερμηνεύεται και είναι φορέας νοήματος, ενώ η ευρεσιτεχνία εκτελείται.

⁶ Καλλινίκου : Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα.

Ως εφεύρεση ορίζεται το σύνολο οδηγιών του ανθρωπίνου πνεύματος για τη λύση τεχνικού κανόνα με εφαρμογή φυσικών νόμων, όπου η λύση υπερβαίνει για το μέσο ειδικό τη σχετική και γνωστή στάθμη της τεχνικής . Οι ηθικές εξουσίες του εφευρέτη έχουν περιορισθεί στο δικαίωμα του να ονομασθεί εφευρέτης. (άρθρο 6 παρ. 8,9 ν. 1733/1987) ενώ στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας το ηθικό δικαίωμα αποτελεί μια ισότιμη πλευρά του περιουσιακού δικαιώματος.

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν αναγνωρίζει την αρχή της προτεραιότητας και επιτρέπει την παράλληλη δημιουργία του ίδιου έργου εφόσον αυτή δεν βασίζεται σε προσβολή του πρώτου ενώ η ευρεσιτεχνία απαγορεύει την εκμετάλλευση από τρίτο.

Το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού (άρθρο 1 ν. 146/1914) επιβάλλει την τήρηση μιας συμπεριφοράς στις συναλλαγές που είναι σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη και προϋποθέτει σχέση ανταγωνισμού ενώ δεν εφαρμόζεται στα ελεύθερα επαγγέλματα.

Ο νόμος 146/1914 εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου λόγω μη εφαρμογής του τεκμηρίου του δικαιούχου δεν είναι δυνατή η άσκηση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε παράγωγο κτήση του δικαιώματος ή λόγω άλλων δυσκολιών δεν είναι

δυνατή η εφαρμογή ειδικών διατάξεων για την πνευματική ιδιοκτησία.

Επίσης δεν αποκλείεται και η εφαρμογή του στην περίπτωση της παρωδίας και του τίτλου ενός έργου.

Ιστορία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η θέσπιση θεμελιωδών ρυθμίσεων της για την πνευματική ιδιοκτησία προϋποθέτει πρόοδο της τεχνολογίας ώστε να καταστεί δυνατή η διάδοση των έργων, υψηλό πολιτιστικό επίπεδο, σεβασμό των ελευθεριών και υπεροχή του πνεύματος μέσα στην κοινωνία για να μπορούν οι πνευματικοί δημιουργοί να πετύχουν την προστασία τους.

Η Αθήνα και Ρώμη στην αρχαιότητα δεν ανεγνώριζαν στους εργάτες του πνεύματος αποκλειστικό δικαίωμα πολλαπλασιασμού των έργων τους.

Σ' αυτό συνετέλεσε και το ότι η παραγωγή των έργων τέχνης και η αντιγραφή των χειρογράφων συνεπήγετο υπέρογκες δαπάνες και συνεπώς αυτά δεν είναι δυνατόν να κυκλοφορούν ικανοποιητικά και να εξασφαλίζουν αρκετά σοβαρό οικονομικό συμφέρον στους δημιουργούς τους, ώστε να προκληθεί νομοθετική επέμβαση προστασία του. Εποχή εκείνη ο ζωγράφος πωλούσε την εικόνα του, ο γλύπτης το άγαλμά του, ο δραματικός συγγραφέας το έργο του. Η πώληση αυτή του υλικού αντικειμένου εξαντλούσε το δικαίωμα του συγγραφέως η καλλιτέχνη.

Τα οικονομικά συμφέροντα των καλλιτεχνών ικανοποιούνται με το τίμημα για την απόκτηση του έργου ή με βραβεία, ενώ η αντιγραφή των έργων επέσυρε την κοινωνική αποδοκιμασία (plagiator).

Η πληροφορία ήταν κοινό αγαθό, ενώ η αντιγραφή με το χέρι ήταν τεράστιο εμπόδιο για τη διάδοση του χειρογράφων.

Στην αρχαιότητα και στον μεσαίωνα δεν είχε έτσι δημιουργηθεί η αντίληψη περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η διαδικασία παραγωγής ενός βιβλίου δεν διέφερε από την κατασκευή ενός πράγματος.

Για τον λόγο αυτόν μέχρι την εφεύρεση της τυπογραφίας δεν υπήρχε ούτε μπορούσε να υπάρξει συνειδητοποιημένη διάκριση μεταξύ άλλης πληροφορίας και του φορέα της πληροφορίας και συνεπώς περιθώριο για να αναπτυχθεί η αντίληψη περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι το πρώτο νομοθετικό κείμενο για την πνευματική ιδιοκτησία ανευρίσκεται στην Κίνα γύρω στον 11ο αιώνα μ.Χ.. Παρόλα αυτά η εμφάνιση της πνευματικής ιδιοκτησίας τοποθετείται τότε που ο Γουτεμβέργιος ανακάλυψε την τυπογραφία.

Η Αναγέννηση με τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της και την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας οδήγησε στην

υπονόμευση της αυθεντίας της εκκλησίας, στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τέχνης και στη διάδοση των ιδεών μέσω του βιβλίου προσφέροντας το ιδεολογικό υπόβαθρο στην δημιουργούμενη έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε και η υφή του εντύπου βιβλίου ως «ατομικιστικού μέσου» επικοινωνίας το οποίο παράγεται από ένα ή περισσότερα άτομα και διαβάζεται από ένα άτομο. Η προστασία προς τον εκδότη - τυπογράφο δόθηκε με τη μορφή συντεχνιακών προνομίων.

Αυτά εξασφάλιζαν την εξαίρεση από τη γενικότερη ελευθερία ανατύπωσης και υπήρξαν ο πρόδρομος της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το πρώτο προνόμιο παραχωρήθηκε στη Βενετία 1469, ενώ στην Αγγλία δόθηκε το 1518.

Βαθμιαία εκδότες και τυπογράφοι υιοθέτησαν στην Αγγλία μέσα απ' τη από τις συντεχνίες τους την άποψη ότι ακόμα και χωρίς την ύπαρξη προνομίου, τα έργα που είχαν εκδώσει η τυπώσει ενσάρκωναν ένα είδος «κυριότητας» (θεωρία της «εκδοτικής ιδιοκτησίας»).

Τούτο ενισχύθηκε από το γεγονός ότι οι συγγραφείς έπαυσαν να λαμβάνουν μόνο δωρεάν αντίτυπα του έργου τους αλλά και μια αμοιβή.

Τα προνόμια αυτά απονεμήθηκαν πρώτα στους συγγραφείς και εκδότες - βιβλιοπώλες και αργότερα στους δημιουργούς.

Το πρώτο προνόμιο του όπως ελέχθη δόθηκε στη Βενετία το 1469 στον Jean de Spire εξασφάλιζε την μονοπωλιακή χρησιμοποίηση της τυπογραφίας για ένα περιορισμένο χρονικά διάστημα 5 ετών.

Τα προνόμια αυτά δόθηκαν και σε άλλες χώρες όπως η Γερμανία το 1490 για την εκτύπωση ενός λειτουργικού βιβλίου της εκκλησίας της Βαμβέργης, στη Γαλλία το 1507 για τις επιστολές του Αποστόλου Παύλου.

Στην πραγματικότητα τα προνόμια αποτελούσαν έναν μηχανισμό προστασίας των επαγγελματικών συμφερόντων των εκδοτών και ένα μέσο λογοκρισίας ενώ η παραχώρησή τους άρχισε αργότερα να εξαρτάται από τη συναίνεση του δημιουργού και έγινε έτσι το πρώτο άμεσο βήμα αναγνώρισης της προστασίας με βασικό δικαιούχο τον δημιουργό. Αρχικά όπως φαίνεται δεν εκρίθη άξιος προστασίας ο συγγραφέας θεωρούμενος ότι εργαζόταν κυρίως για την δόξα αλλά ο πολλαπλασιάζων το έργο του βιβλιοπώλης – εκδότης διαθέτοντας τα απαιτούμενα κεφάλαια για τον πολλαπλασιασμό αυτό από τον οποίον ωφελείτο το πολύ κοινό. Έτσι θεωρήθηκε ότι ήταν δίκαιο να αποκομίζει υλικά κέρδη.

Το 1856 διετυπώθη από τον δικηγόρο Marion στη Γαλλία στοιχειώδης θεωρία περί των δικαιωμάτων του συγγραφέως. Επί του έργου του κατά την οποία κανένας άλλος πλην του ιδίου δικαιούται να το τυπώσει και το 1725 εξ αφορμής μιας δίκης μεταξύ βιβλιοπωλών – εκδοτών Παρισίων και επαρχιών ανεγνωρίσθη η αρχή ότι το δικαίωμα εκμεταλλεύσεως κάποιου βιβλίου πηγάζει από την από του συγγραφέως εκχώρηση της επ αυτού κυριότητας του.

Απόπειρα νομοθετικής αναγνωρίσεως του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας έγινε στη Γαλλία κατά το 1757 αλλά μόνο το 1791 έγινε η πρώτη πλήρης νομοθεσία (έργο της Γαλλικής Επανάστασης που διακήρυξε το ιερό νόμιμο και αναφαίρετο δικαίωμα της φιλολογικής καλλιτεχνικής ιδιοκτησίας. Τότε θεσπίστηκαν δύο νόμοι: Ο Νόμος του 1791 (Le Chapelier) για το αποκλειστικό δικαίωμα δημόσιας εκτέλεσης και ο Νόμος του 1793 (La Kanal) για το αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής. Η πνευματική ιδιοκτησία χαρακτηρίζεται ως πιο προσωπική και ιερή ιδιοκτησία και αντιμετωπίζεται ως ένα δικαίωμα που πηγάζει από το φυσικό δίκαιο και ο νόμος έρχεται απλώς να το επιβεβαιώσει. (Ο πρώτος νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία θεωρείται το αγγλικό copyright Actr του 1709 που αναγνωρίζει στο συγγραφέα το αποκλειστικό δικαίωμα να

τυπώνει τα έργα του ορισμένα χρόνια. Στη Δανία το δικαίωμα αυτό προστατεύτηκε για πρώτη φορά με νόμο το 1741.

Στη Γερμανία αναγνωρίστηκε το 1870 και στην Ιταλία το 1865. Στις ΗΠΑ το 1790.

Ο 19^{ος} αι. σηματοδοτεί την ενίσχυση της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία, παράλληλα με την παράνομη αναπαραγωγή των έργων, θύματα της οποίας υπήρξαν κυρίως η Γαλλία και η Αγγλία. Αρχισε η υπογραφή διμερών συμβάσεων για την προστασία των έργων με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας, ενώ πρώτη Γαλλία θεώρησε παράνομη την «πειρατεία» μέσα στα εθνικά της όρια ανεξάρτητα από τον τρόπο δημοσίευσης του έργου, την ιθαγένεια του ή την αμοιβαιότητα.

Έτσι τέθηκαν τα θεμέλια για τη διεθνή προστασία του δημιουργού. Η πνευματική ιδιοκτησία προχώρησε παράλληλα με την εξέλιξη της τεχνολογίας.

Ο συνδυασμός του πολιτιστικού και φιλοσοφικού ρεύματος που επικράτησε έκαναν συνείδηση των λαών την προστασία του ατόμου, της ελευθερίας και την νομική ισότητα.

Η Αμερικανική Επανάσταση (1776), η Γαλλική Επανάσταση, (1789), η Μεξικανική Επανάσταση που βάση τους είχαν τη διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απετέλεσαν το

θεμέλιο για την προστασία της αξίας του ανθρώπου και ως εκ τούτου και του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Στη Γαλλία διανοούμενοι, όπως ο Honore de Balzac, Alexandre Dumas, Victor Hugo, βοήθησαν στη δημιουργία ενώσεων με σκοπό την προστασία του δικαιώματος των δημιουργών.

Υπό την αιγίδα του Βίκτωρος Ουγκώ ιδρύθηκε η Διεθνής Φιλολογική και Καλλιτεχνική Ένωση (ALAI), οι προσπάθειες τις οποίας κατέληξαν στη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας με την ψήφιση και την υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης (1886).

Περί της φύσης δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας εδιδάχθησαν πλείσται θεωρίες όπως π.χ. η θεωρία της κυριότητας επί του παραχθέντος έργου, της «οιωνεί» κυριότητας, της κυριότητας *sui generis*, της επικαρπίας, της προσωπικότητας, του πνευματικού δικαιώματος κ.λπ.. Επικρατέστερη ήταν η θεωρία με την οποία το δικαίωμα του συγγραφέως επί του βιβλίου και του καλλιτέχνη επί του έργου είναι δικαίωμα ίδιας φύσεως.

Τον όρο συγγραφική ιδιοκτησία (*propriete litteraire*) των ξένων νομοθεσιών αντικατέστησε ο όρος πνευματική ιδιοκτησία (*propriete intellectuelle*) η οποία καθιερώθηκε στην Ελλάδα με τον νόμο 2387.

Οι νομοθεσίες Γερμανίας, Ουγγαρίας, Βελγίου, Ιταλίας, μεταχειρίζονταν τον όρο «δικαίωμα συγγραφέως» ενώ η αγγλική και βορειοαμερικανική τον όρο «δικαίωμα παραστάσεως (playright) και δικαίωμα αντιγραφής (copyright).

Λόγω της αύλου φύσεως των έργων του ανθρώπινου πνεύματος, η οποία καθιστά αδύνατο την καθήλωση και σε ορισμένο μέρος είναι αναγκαία για να είναι αποτελεσματική η επ' αυτών προστασία, να παρέχεται συγχρόνως σε όλες τις χώρες του κόσμου.

Προς επίτευξη τούτου άρχισαν να συγκρατούνται από το δεύτερο ήμισυ του ΙΘ' αιώνας διάφορα συνέδρια, των Βρυξελλών στις 27 Οκτωβρίου 1858, των Παρισίων (1878), του Λονδίνου 1879, της Λισσαβόνας (1880), της Βιέννης (1881), της Ρώμης (1882), της Βιέννης (1886) δια της συμβάσεως της οποίας συγκροτήθηκε ένωση προς προστασία των συγγραφέων επί των φιλολογικών και καλλιτεχνικών των έργων, όπου καθιερώθηκαν μερικές κοινές υποχρεωτικές διατάξεις. Το άρθρο 17 προέβλεπε την καθορισμένας χρονικάς περιόδους αναθεώρηση της. Έτσι συνήλθε τον Απρίλιο 1896 νέο συνέδριο το οποίο συνέταξε πρόσθετη πράξη και ερμηνευτική δήλωση.

Το 1914 μέτρα με πρωτοβουλία της Αγγλίας πρωτόκολλο στον οποίο επετράπη ο περιορισμός της προστασίας της παρεχόμενης στους συγγραφείς που δεν ανήκαν στην ένωση.

Η Σύμβαση της Βέρνης που καταργήθηκε με την κήρυξη του πολέμου του παγκόσμιου επανήλθε το 1920.

Σε αυτή προσεχώρησε και η Ελλάδα.

Η σύμβαση ορίζει την έννοια των φιλολογικών και καλλιτεχνικών έργων, την άσκηση των δικαιωμάτων των συγγραφέων, την έκταση της προστασίας του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, ορίζει ότι κάθε άρθρο εφημερίδας μπορεί να ανατυπωθεί χωρίς την άδεια του συγγραφέα (εξαιρέση των διηγημάτων, φιλολογικών, επιστημονικών έργων). Τα κινηματογραφικά έργα προστατεύονται ως φιλολογικά ή καλλιτεχνικά. Σε αναθεώρηση της αναγνωρίστηκε το ηθικό δικαίωμα του συγγραφέα.

Στις αρχές του 20^{ου} αι. οι νεότερες τεχνικές εξελίξεις δημιούργησαν την ανάγκη προστασίας των ηθοποιών, των τραγουδιστών και των μουσικών.

Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έβλεπαν το έργο τους να γίνεται αντικείμενο επαναλήψεων χωρίς εισπράττουν καμία αμοιβή (κινηματογράφηση, ηχογράφηση, ραδιοφωνική μετάδοση).

Οι προσπάθειες των ανθρώπων αυτών οδήγησαν στην υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης της Ρώμης το 1961 όπου αναγνωρίστηκαν τα συγγενικά δικαιώματα. Στους δικαιούχους μπήκαν και οι παραγωγοί φωνογραφημάτων και ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί.

Στην Ελλάδα ως πρώτη νομοθετική ρύθμιση θεωρούνται τα άρθρα 432, 371 του παλαιού ποινικού νόμου (1834).

Τα 432 αρθρ. τιμωρούσε τη «μετατύπωση» χωρίς άδεια του δημιουργού.

Τα 433 επέτρεπε την επέκταση της προστασίας αυτής σε αλλοδαπούς με τον όρο της αμοιβαιότητας, ενώ το 371 συμπεριέλαβε ρητά στο αδίκημα «της κλοπής» και τα έργα του «ανθρώπινου νοός». Μέχρι το έτος 1993 ο Ν.ΓΥΠΓ /1909 για τα θεατρικά έργα καθώς και ο Ν. 2387/1920 ήταν οι βασικοί νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία.

Ο Ν. 1075/1980 αφορούσε στην προστασία των ερμηνευτών ή καλλιτεχνών δεν έλυσε τα νέα προβλήματα που δημιουργούσε η εξέλιξη της τεχνολογίας, όπως η κασετοπειρατεία, η βιντεοπειρατεία, φωτοτυπική αναπαραγωγή, ιδιωτική αντιγραφή, εκμίσθωση βιντεοκασετών και συμπαγών δίσκων, δορυφορική και καλωδιακή τηλεόραση, ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπολογιστών, ψηφιακή αναπαραγωγή και ηλεκτρονική διάδοση.

Παρόλα αυτά όμως τη συμβολή της ελληνικής επιστήμης και της νομολογίας στη διαμόρφωση του εθνικού δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας σ' αυτό το διάστημα ήταν μεγάλη.

Η νομολογία βοήθησε στην οικοδόμηση και συστηματική επεξεργασία της πνευματικής ιδιοκτησίας με την επίλυση των πρακτικών προβλημάτων που απασχολούσαν το χώρο.

π.χ. Η υπ' αριθμ. 1910/1957 απόφαση του Ειρηνοδικείου Αθηνών δέχτηκε ότι δημόσια εκτέλεση έργου συνιστά και η μετάδοση του από το ραδιόφωνο.

Τελικά ψηφίστηκε μέχρι σήμερα ισχύων νόμος 2121/1993 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 81 Ν. 3057/2002.

Σε διεθνές επίπεδο η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας επιτυγχάνεται με τις μέρες με τρεις Διεθνείς Συμβάσεις.

(1) Τη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης - Παρισιού (1971) (στηρίζεται στη γνωστή αρχή της εξομοίωσης των ξένων δημιουργών ή έργων που προστατεύονται από τη Σύμβαση προς τους υπηκόους της χώρας όπου ζητείται προστασία.

(2) Η Διεθνής Σύμβαση Ρώμης (1961) που προστατεύει ερμηνευτές, παραγωγούς φωνογραφημάτων και ραδιο-τηλεοπτικούς οργανισμούς.

(3) Συμφωνία TRIPS. (Συμφωνία για τα δικαιώματα Διανοητικής ιδιοκτησίας στον τομέα εμπορίου που άρχισε δεν δεσμεύει τα περισσότερα κράτη από το 1996.

Ιστορικό γεγονός στην Διπλωματική Διάσκεψη Γενεύης που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβρη 1996 και οδήγησε στην ψήφιση δύο νέων Διεθνών Συνθηκών γνωστών ως Συνθηκών Internet .

(1) Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία.

(2) Συνθήκη WIPO για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα.

Αυτές δίνουν λύσεις σε ορισμένα από τα προβλήματα που δημιουργεί η ψηφιακή τεχνολογία.

Μεταγενέστερες διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας.

(1) Νόμος 2273/1994 : Αφορά στο Εθνικό Θέατρο, Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος.

(2) Προεδρικό διάταγμα 311/94: Καταστατικό του Οργανισμού πνευματικής ιδιοκτησίας.

(3) Νόμος 2279/1997: Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, επιτάχυνση των δικών, δικονομικές απλουστεύσεις.

(4) Νόμος 2257/1997: Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης.

(5) Νόμος 2819/2000: Ίδρυση εταιρείας ολυμπιακό χωριό 2000 ΑΕ προστασία των Ολυμπιακών Συμβόλων και Σημάτων.

(6) Νόμος 3028/2002: «για την προστασία των αρχαιοτήτων και

(7) Νόμος 3149/2003: Εθνική βιβλιοθήκη της Ελλάδας, Δημόσιες βιβλιοθήκες και άλλες διατάξεις.

Η πνευματική ιδιοκτησία έχει στενότερη σχέση με το αστικό δίκαιο.

Από οικονομική και δικαιοπολιτική άποψη κατατάσσεται σε ένα σύστημα που διέπεται από την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας. Οι διατάξεις του ΑΚ εφαρμόζονται συμπληρωματικά στο βαθμό και την έκταση που εναρμονίζονται με τη φύση και τη λειτουργία του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας και ιδιαίτερα με τον άηλο χαρακτήρα του αντικειμένου προστασίας.

Η σημασία του ενοχικού δικαίου είναι σημαντική, ιδιαίτερα στον τομέα των συμβάσεων για την αξιοποίηση του έργου, στη σχέση συνδημιουργών (κοινωνία δικαιώματος), στη σχέση παραγγελίας, ενώ η σημασία των διατάξεων της αδικοπρακτικής ευθύνης (ΑΚ 914επ.) είναι σχετικά μικρή λόγω της λεπτομερούς πρόβλεψης του Ν. 2121/1993.

Χαρακτήρας του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας σήμερα και στο μέλλον

Η αναπαραγωγή και μετάδοση υλικού αποθηκευμένου με ψηφιακό τρόπο είναι απεριόριστη, γίνεται χωρίς απώλεια πιστότητας και χωρίς ίχνη, ιδιότητες που αυξάνουν ραγδαία τη διαθεσιμότητα αυτού του υλικού.

Η μαζική χρήση και διάδοση έργων πνευματικής ιδιοκτησίας με τα νέα μέσα ψηφιακής επικοινωνίας ενισχύουν τη τάση εμπορευματοποίησης της πνευματικής ιδιοκτησίας στο νέο ψηφιακό περιβάλλον καλωδιακής διάχυσης οπτικοακουστικών έργων αλλά και διάδοσης ηλεκτρικών βιβλίων.

Η εισβολή απρόσωπων τεχνολογιών αγαθών στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας οδηγεί προς μία πνευματική ιδιοκτησία χωρίς δημιουργό ενώ στο προσκήνιο δεν εισέρχεται η προστασία του δημιουργού αλλά του έργου, ούτε η προστασία της δημιουργικής συμβολής αλλά των επενδύσεων .

Τα ψηφιακά μέσα αντιγραφής και υπερεθνικά δίκτυα πληροφοριών διαβρώνουν την εξουσία πατρότητας και το τεκμήριο γνησιότητας του έργου που παρέχει το έντυπο ή το μη ψηφιακό έργο, δεδομένου ότι στο ψηφιακό περιβάλλον καταλύεται η έννοια του πρωτοτύπου και του αντιγράφου και

θέτουν επιτακτικότερα από ό,τι στο παρελθόν την ανάγκη αυξημένης προστασίας του δημιουργού και των φορέων των συγγενικών δικαιωμάτων.

Η ψηφιακή επεξεργασία ήχου και εικόνας απειλεί την εξουσία ακεραιότητας του δημιουργού με τη δημιουργία παραγώγων έργων τα οποία κατά βούλησιν τροποποιούν ή και παραμορφώνουν το αρχικό πρωτότυπο έργο.

Τα όρια μεταξύ υλικής και άυλης εκμετάλλευσης του έργου συγχέονται στο ψηφιακό περιβάλλον με αποτέλεσμα πολλοί περιορισμοί του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας αρθρ. 18 να χάνουν την δικαιοπολιτική τους νομιμοποίηση. Επιτυγχάνεται η τάση μεταβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας ως κλάδου γενικής ρήτηρας.

Ενισχύεται παράλληλα η σύγκλιση μεταξύ πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

Η εξέλιξη αυτή έχει τον κίνδυνο μιας πληθωριστικής επέκτασης στο κοινό πολιτιστικό υπόστρωμα χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ότι κάθε πνευματική δημιουργία βασίζεται στην ανάληψη και επεξεργασία ξένων μεθόδων και ιδεών.

Προκαλείται μια διχαζόμενη μεταξύ κλασικών και νέων έργων.

Η ψηφιακή τεχνολογία καθιστά δυνατή τη μαζική προβολή έργων με την ανεξέλεγκτη ψηφιακή αναπαραγωγή και αφ'

ετέρου διευκολύνει τη δημιουργία νέων έργων. Η διαδικασία της ψηφιακής αντιγραφής είναι πράξη προσβολής αλλά και μέτρα καταπολέμησης της οδηγούν αναπόφευκτα στην παρεμπόδιση της δημιουργίας νέων έργων.

Τρεις κατευθυντήριες γραμμές έχουν καθορίσει νομοθετικά το σύγχρονο δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας :

- (1) Η αρχή του δημιουργού (ο δημιουργός αποκτά το απόλυτο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (πρωτογενές ρυθμιστικό επίπεδο) .
- (2) Η αρχή της διευκόλυνσης της συναλλακτικής κινητικότητας του έργου , με τη συγκέντρωση των περιουσιακών εξουσιών εκμετάλλευσης σε ένα πρόσωπο (δευτερογενές ρυθμιστικό επίπεδο).
- (3) Η αρχή της προστασίας του δημιουργού που συνεπάγεται και εξασφάλιση της οικονομικής συμμετοχής του δημιουργού στην αξιοποίηση του έργου (τριτογενές ρυθμιστικό επίπεδο).

Επίλογος.

Τα έργα είναι άυλα αγαθά . Εκείνο όμως που έχει σημασία δεν είναι η υλική αποτύπωση τους αλλά το περιεχόμενό τους. Τα έργα είναι πρωτότυπα δημιουργήματα τα οποία εκφράζονται και παίρνουν μορφή μέσω του ήχου, της γλώσσας, της εικόνας. Είναι (1) έργα λόγου (κείμενα κάθε μορφής, δημοσιογραφικά άρθρα, μυθιστορήματα, ποιήματα κ.λπ.).

(2) Έργα τέχνης (εικαστικά, γλυπτά, φιλμ κλπ).

(3) Τεχνολογικά αγαθά (προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, ψηφιακές βάσεις δεδομένων).

Έτσι το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας ρυθμίζει τη δημόσια επικοινωνία και ζωτικά αγαθά της πληροφορικής κοινωνίας. Δημιουργεί κίνητρα δημιουργίας, δημοσίευσης και διάχυσης νέων έργων προς όφελος του γενικότερου συμφέροντος.

Δηλαδή , προσφέρει ένα μηχανισμό αποκεντρωμένης ενίσχυσης και ανταμοιβής της δημιουργικής δραστηριότητας προς όφελος της πολιτιστικής και οικονομικής προόδου.

Έτσι με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας ενώνεται η πολιτιστική δραστηριότητα, η τεχνολογία, το ηλεκτρονικό εμπόριο, η προστασία του καταναλωτή.

Η πορεία άρχισε με την εφεύρεση της τυπογραφίας.

Η προσαρμογή στην τεχνολογική εξέλιξη αποτελεί από τότε τη σημαντικότερη διαχρονική πρόκληση που έχει σφραγίσει το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας (η οποία χαρακτηρίστηκε «παιδί της τεχνολογίας») σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Το σχήμα :

ΕΡΓΟ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ - ΔΙΚΑΙΩΜΑ - ΑΞΙΑ

κοινωνικό συμφέρον

(Εθνικό – Διεθνές)

θα δεσπόζει πάντα στη διαχρονική πορεία του ανθρώπου και θα τον οδηγεί στην αληθινή γνώση - στη σύλληψη της ιδέας της αιώνιας της οποίας η πραγμάτωση αποτελεί αυτοσκοπό και τείνει την ηθική τελείωση καθιστώντας τον κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του πραγματικού ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΤΟΥ, ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Βιβλιογραφία

1. Δαγτόγλου : Ατομικά δικαιώματα, Α' και Β' τόμοι.
2. Δημητρόπουλος Ανδρ.: Συνταγματικά δικαιώματα – Ειδικό μέρος, Αθήνα 2005.
3. Καλλινίκου Διονυσία: Πνευματική ιδιοκτησία και Συγγενικά δικαιώματα – εκδ. οίκος : Σάκκουλα, Αθήνα 2005.
4. Κασιμάτη Γ.: Η συνταγματική έννοια της ιδιοκτησίας και η διεύρυνση αυτής, ΕΔΔΔ 1974.
5. Κουμάντου Γ. : Η συνταγματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, Αθήνα 1999 (Ανάτυπο).
6. Κοντίρη Λ. : Η συνταγματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας .
7. Κρίππα Γ.: Η συνταγματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, Αθήνα 1999.
8. Μαρίνου Θεοδώρου : Πνευματική ιδιοκτησία : Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2004.
9. Σαραφianού Δ.: Η συνταγματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και κοινωνία της κληρονομιάς, το Σύνταγμα, 4/2003.
10. Σισιλιάνου: Η οικουμενική διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 50 χρόνια μετά.

11. Σύνταγμα της Ελλάδας : και η ευρωπαϊκή σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου : Επιμέλεια Γ.Κασιμάτη, συνεργασία των : Τ. Βιδάλη, Π. Δημητρόπουλου, ΑΠ. Παπακωνσταντίνου, Κ. Παπανικολάου, Ινστιτούτο Συνταγματικών Ερευνών : εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2001.